

De Iraakse inlichtingengemeenschap

oktober 2002

Irak is een totalitaire staat die vrijwel volledig wordt beheerst door macht van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, die in opdracht van het regime van Saddam Hussein met harde hand de orde handhaven. De macht van Saddam Hussein is gebaseerd op een aantal Sunnitische clans die door familiereelaties met elkaar zijn verbonden. Tot deze groep clans behoren de Tikriti's, Dulaimi's en de Joubouri's. De leden van deze clans steunen Saddam in ruil voor privileges en materiële gunsten, maar indien nodig worden ook repressie en geweld toegepast. Saddam deinst er niet voor terug om bijvoorbeeld ook familieleden om het leven te brengen indien dat nodig is om een machtsstrijd te voorkomen.

De leidinggevende posities in de Ba'athpartij, het leger en het inlichtingen- en veiligheidsapparaat worden vrijwel allemaal vervuld door personen uit deze clans. Op deze manier wordt absolute trouw aan de leider gewaarborgd. Dat dat niet altijd lukt, bleek in augustus 1995, toen twee invloedrijke schoonzonen van Saddam Hussein naar Jordanië vluchtten. Nadat zij de VN informatie hadden geleverd over de verboden wapenprogramma's in Irak en de oppositie hadden opgeroepen om Saddam af te zetten, keerden zij in 1996 terug naar Irak, waar zij aanvankelijk gratie kregen maar later toch werden omgebracht.

Momenteel wordt Irak in feite geregeerd door een driemanschap, bestaande uit Saddam zelf en zijn twee zonen, Uday en Qusay. Uday is de oudste, leider van het elitekorps Fedayin Saddam, en staat bekend als een playboy. Qusay staat aan het hoofd van de Iraakse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en is voorbestemd om zijn vader op te volgen als president.

Irak is zwaar getroffen door de sancties die na afloop van de Golfoorlog in 1991 door de Verenigde Naties zijn afgekondigd. De Iraakse economie verkeert al jaren in een diepe crisis en er is een tekort aan eerste levensbehoeften, zoals voedsel en medicijnen. In deze tekorten wordt sinds enkele jaren voorzien door middel van het oil-for-foodprogramma, dat Irak toestaat beperkte hoeveelheden olie te exporteren en van de opbrengsten voedsel te importeren. Daarnaast bestaan er vele smokkelroutes via welke illegale handelswaar het land wordt binnengesmokkeld en exporteert het Iraakse regime illegaal olie naar bevriende buurlanden. De sancties tegen Irak zullen pas worden opgeheven indien het land inzicht geeft in de geheime wapenprogramma's. Tot op heden hebben de Verenigde Naties (UNSCOM) en het Iraakse regime hierover geen overeenstemming weten te bereiken.

Irak beschikt over een vijftal inlichtingen- en veiligheidsdiensten:

- Al Amn Al Khas – Speciale Veiligheidsdienst
- Jihaz Al Mukhabarat Al Amma – Algemene Inlichtingendienst
- Mudiriyyat Al Amn Al Amma – Algemene Veiligheidsdienst
- Mudiriyyat Al Istikhbarat Al Askariyya Al Amma – Militaire Inlichtingendienst
- Mudiriyyat Al Amn Al Askariyya – Militaire Veiligheidsdienst

De diensten staan onder het gezag van de Hoge Raad voor de Nationale Veiligheid (Maktab Al Amn Al Qawmi, door Sardine aangeduid als Revolutionary Command Council), waarin behalve de president de ministers van Binnenlandse Zaken en Defensie de hoofden van de I&V-diensten zitting hebben.

Al Amn Al Khas, die onder de directe leiding staat van Saddam's zoon Qusay, is wellicht de meest prestigieuze dienst van Irak. De dienst bestaat uit leden van de Tikriti-clan, maar ook enkele leden van Saddam-getrouwe clans als Al Duri, Al Dulaimy, Al Hadithi, Al Joubouri en Al Sammara'i. Behalve de veiligheid van de president stuurt Al Amn Al Khas speciale militaire projecten en de beveiliging van strategische locaties aan. Ook is deze dienst belast met de supervisie over Irak's wapenprogramma.

Behalve deze vijf diensten zijn er nog de Al Himaya Al Ri'asiyya ofwel Presidentiële Garde, die uitsluitend bestaat uit leden van de Tikriti-clan en uitsluitend tot taak heeft de veiligheid van de president te garanderen en de Al Haras Al Jumhuri Al Khass ofwel Speciale Republikeinse Garde, onder leiding van Qusai Saddam Hussein.

De Algemene Iraakse inlichtingendienst (Jihaz Al Mukhabarat Al Amma)

1. Organisatie

De bekendste en voor de AIVD belangrijkste Iraakse I&V-dienst is de Jihaz Al Mukhabarat Al Amma, kortweg Mukhabarat genoemd, in de engelse vertaling Directorate of General Intelligence (DGI) of Iraqi Intelligence service (IIS). De Mukhabarat bestaat uit elf afdelingen (Mudiriyyat):

M1: Speciaal Bureau	M7: Onderzoek
M2: Bestuurlijke Zaken	M8: Speciale Operaties
M3: Informatie en Archief	M9: Wetenschap en Techniek
M4: Buitenlandse Operaties	M10: Volgen en Observatie
M5: Contra Inlichtingen	M15: Opleidingen
M6: Nationale Veiligheid	

Deze afdelingen zijn onderverdeeld in secties (Shu'aba), die bestaan uit meerdere Kism. De leiding van een afdeling wordt ondersteund door een staffbureau (Maktab). Overigens moet er rekening mee worden gehouden dat bovenstaande geen uitputtend overzicht biedt en dat de Mukhabarat over nog meer (geheime) afdelingen beschikt. Naar verluidt zou de Mukhabarat ongeveer 4.000 personeelsleden tellen. Hoofd is Tahir Jalil Habush Al Tikriti.

2. Algemene requirements

De primaire taak van de Mukhabarat is het bijdragen aan de instandhouding van het regime van Saddam Hussein door middel van het bestrijden van de Iraakse oppositie in binnen- en buitenland, het verzamelen van politieke inlichtingen en het monitoren van de Iraakse gemeenschap in het buitenland. Daarnaast is de Mukhabarat betrokken bij de verwerving van wapens en grondstoffen voor de ontwikkeling van massavernietigingswapens.

Tot de activiteiten van informanten en agenten van de Mukhabarat kunnen worden gerekend:

- het verzamelen van inlichtingen over opposanten en dissidenten;
- het infiltreren in en beïnvloeden van de Iraakse gemeenschappen in het buitenland;
- het spotten van nieuwe informanten en agenten;
- het vergaren van grondstoffen voor massavernietigingswapens.

De Mukhabarat richt zich momenteel m.n. op het verzamelen van politieke informatie, bijvoorbeeld over het standpunt van regeringen t.a.v. de kwestie-Irak. Diplomaten op de ambassades zijn veelal Mukhabarat-officieren. Hoe belangrijker een land in de ogen van het Iraakse regime is, des te hoger in de Mukhabarat-hiërarchie is de afkomst van de diplomaat die daar gestationeerd wordt.

3. Werkwijze, successen en missers

Voorheen werkte de Mukhabarat voornamelijk op de klassieke manier: inlichtingsofficieren werden onder diplomatiek cover op Iraakse vertegenwoordigingen gestationeerd, van waaruit

contacten werden gelegd met Irakezen en Iraakse organisaties in het land waar men was gestationeerd.

Doordat veel landen ten tijde van de Golfoorlog in 1991 de diplomatieke banden met Irak verbraken en de diplomatieke vertegenwoordigingen tot een minimum werden teruggebracht, raakte de Mukhabarat een groot deel van zijn inlichtingennetwerk kwijt. In de afgelopen jaren is de Mukhabarat daarom in toenemende mate gebruik gaan maken van andere methoden, zoals het opzetten van coverbedrijven, het gebruik van migratiestromen en het cover van diplomatiek koerier.

Alle Iraakse (handels)delegaties die het buitenland bezoeken, bevatten minimaal één inlichtingenofficier. Dit dient enerzijds om de delegatie te beschermen tegen inlichtingenactiviteiten van buitenlandse diensten (controle) en anderzijds om zelf inlichtingenactiviteiten te ontplooiën. Verder zijn de diplomatieke koeriers vrijwel altijd functionarissen van de Mukhabarat.

De afgelopen jaren heeft de Mukhabarat verscheidene coverbedrijven opgericht die worden gebruikt voor inlichtingenactiviteiten, het omzeilen van VN-sancties en het verwervingsactiviteiten ten bate van het MVW-programma.

Daarnaast maakt de Mukhabarat gebruik van migratiestromen door medewerkers of 'co-optees' als asielzoeker naar Europa te sturen. Ook maakt de Mukhabarat gebruik van asielzoekers door hen of hun familie in Irak onder druk te zetten.

Over de professionaliteit van de Mukhabarat bestaan verschillende visies. Volgens de één wordt de dienst geplaagd door een gebrek aan onderling vertrouwen, een geringe loyaliteit aan de leiding, door veelvuldige overplaatsingen en een gebrek aan motivatie en professionaliteit op de werkvloer. Volgens de ander is de Mukhabarat juist een zeer professionele dienst, gevreesd voor zijn (gewelddadige) werkwijze, met een uitgebreid internationaal netwerk van agenten en informanten en zeer goed geïnformeerd.

De oorzaak van deze verschillende visies is gelegen in de werkwijze van de Mukhabarat. De dienst kent slechts in beperkte mate een systeem van *checks and balances*. Mukhabarat-agenten worden met een inlichtingentaak uitgezonden, maar opereren vervolgens zelfstandig en dienen hun opdracht naar eigen inzicht uit te voeren. Slechts het resultaat telt. Dit heeft tot gevolg dat sommige agenten minder professioneel te werk gaan en hun inlichtingenactiviteiten vrij 'onhandig' uitvoeren. Niettemin is de Mukhabarat een inlichtingendienst die ook op professionele wijze heimelijke inlichtingenoperaties kan opzetten die minder eenvoudig vast te stellen zijn.

Aan de loyaliteit van (personen binnen) de Mukhabarat wordt zowel door Saddam Hussein als door bronnen in inlichtingenkringen getwijfeld. Vrij recent nog liep de vooraanstaande inlichtingenofficier Abu Zeinab Al Qurairi over. Het is niet uitgesloten dat delen van de Mukhabarat in het geval van een machtswisseling de zijde van de nieuwe machthebbers zullen kiezen.

6. (Mogelijke) activiteiten in relatie tot Nederland

6.1 Requirements t.a.v. Nederland

Onderzoek door de AIVD heeft in het verleden aangetoond dat de Mukhabarat in Nederland actief is. De Mukhabarat verzamelt inlichtingen en rekruteert bronnen op Nederlands grondgebied en gebruikt Nederland als basis in het internationale netwerk van de Mukhabarat in West-Europa. Vastgesteld is dat in Nederland woonachtige Irakezen onder druk worden gezet om informatie te verschaffen over de Iraakse oppositie. Hiertoe worden medewerkers van de Mukhabarat naar Nederland gezonden, al dan niet onder het veelgebruikte cover van diplomatiek koerier of als lid van een handelsdelegatie. Het gaat hierbij niet alleen om informatie over opposanten in Nederland, maar ook die in het buitenland.

6.2 (Mogelijke) activiteiten in Nederland

a. Staatsterrorisme

Met enige regelmaat verschijnen er berichten over banden tussen de Mukhabarat en (islamitische) terroristische groeperingen. Zo berichtten de media vorig jaar op basis van verklaringen van overgelopen Mukhabarat-officieren, dat in het trainingskamp Salman Pak (ten zuiden van Bagdad) islamitische terroristen uit o.a. Saudi-Arabië, Jemen, Algerije, Egypte en Marokko worden getraind om aanslagen te plegen op westerse doelen. Ook zou daar worden gewerkt aan de ontwikkeling van biologische wapens. Tot op heden zijn dergelijke verhalen over de betrokkenheid van de Mukhabarat bij (islamitisch) terrorisme echter niet met feiten ondersteund.

b. Voormalige landgenoten

Het belangrijkste doelwit van de Mukhabarat is de Iraakse gemeenschap in het buitenland. In Nederland bestaat deze gemeenschap uit ongeveer 40.000 (geregistreerde) Irakezen (bron: ITS). Deze gemeenschap is zeer heterogeen en bestaat uit zowel christenen als moslims, Shi'ieten en Sunnieten, Arabieren en Koerden. Het merendeel van de Irakezen in Nederland is Irak na de Golfoorlog van 1991 ontvlucht. Met name Irakezen die tot minderheidsgroepen behoren, zoals Shi'ieten en Koerden, hebben hun land verlaten. Maar ook voormalige aanhangers van het regime en vertrouwelingen van Saddam Hussein zijn hun leven niet altijd zeker en besluiten naar het westen te vluchten. Door het ruimhartige toelatingsbeleid kozen veel gevluchte Irakezen in het verleden voor Nederland. Hoewel hun aantallen afnemen, vormen Irakezen nog steeds een aanzienlijk deel van de migratiestroom naar Nederland.

c. Illegale migratie

Er bestaan aanwijzingen dat de Mukhabarat gebruik maakt van illegale migratiekanalen om inlichtingenofficieren in het buitenland te plaatsen.

d. Internationale instellingen

Geen activiteiten geconstateerd.

e. Proliferatie van massavernietigingswapens

Uit informatie van zusterdiensten blijkt dat de Iraakse inlichtingengemeenschap tevens een taak heeft bij verwervingsactiviteiten ten behoeve van het Iraakse massavernietigingswapen- (MVW) en raketprogramma. Het verwerven van strategische of dual-use goederen voor deze programma's vindt met name plaats via bestaande (cover)bedrijven in het Midden-Oosten en Oost-Europa of via internationale wapenhandelaren.

7. Conclusie

De dreiging die uitgaat van de aanwezigheid en activiteiten van de Iraakse inlichtingendienst Mukhabarat in Nederland betreft met name de schending van grondrechten van Nederlandse ingezetenen van Iraakse afkomst, inwinning van (m.n.) politieke inlichtingen, monitoring en bestrijding van de Iraakse oppositie en proliferatie van (materiaal voor) massavernietigingswapens. Hoewel de potentiële dreiging die van de Mukhabarat uitgaat sterk wisselt, betreft het een sterke en professionele inlichtingendienst die zich kenmerkt door een agressieve (intimiderende) manier van optreden. De sterk antiwesterse houding van het regime in Bagdad en de door de VS bepleite militaire acties tegen Saddam Hussein, gekoppeld aan de Nederlandse steun voor militair ingrijpen en de aanwezigheid van een grote groep Iraakse migranten in ons land, waaronder opposanten van het Iraakse regime, maken Nederland tot een belangrijk targetland van de Mukhabarat en resulteren in hoge veiligheidsrisico's.